

УВОД

Ценностите и интересите са широко интерпретирани в литературата и са анализирани от различни науки – философия и антропология, социология и икономика, психология и културология, право и политология. В този смисъл да се пише за ценности и интереси е и лесно, и трудно. Лесно, защото съществува многобройна научна литература и исторически и философски текстове; трудно, поради същите причини – изисква се изключителна и целенасочена концентрация, за да не се загуби човек в огромното количество изследвания, а да намери и открие този аспект, от който се интересува.

Ценностите и интересите (по отделно) на равнището на политиката също намират своите задълбочени изследвания в специализираната литература. Малко на брой обаче са изследванията на връзката (съотношението) на интересите и ценностите в политическата сфера. При това по-скоро се изследват конкретни интереси и конкретни ценности в политиката – като проявления и съдържание, а не теоретичните аспекти на тази връзка.

Ето защо, насочваме изследването към темата ценности и интереси в политиката, с важната уговорка, че разглеждаме проблема **само** на теоретично равнище и **предимно** в дискурса на политическата философия и политическата теория.

В настоящата монография изхождаме от разбирането, че теоретичния анализ на базисни социални категории като „ценностите“ и „интересите“ императивно изисква той да започва с философската им интерпретация. По този начин най-пълно може да се проследи логиката при формиране и изява на съдържанието на всяка категория. Считаме за продуктивно движението на мисълта и анализа от философския проблем към социалното и политическо битие на конкретните категории. На тази логика е подчинен и целият текст на монографията.

На запознатите с проблематиката на ценностите и интересите е известно, че ценностите сами по себе си са проблем на философията – проблем, който в процеса на своето развитие води до отвоюване на самостоятелен статут в аксиологията. Интересите като тема се свързват основно с икономическата наука, защото Адам Смит и неговите последователи превръщат интереса в основен когнитивен инструмент за изследване на поведението на човека като „хомо ико-

номикус". Анализите на политиката като феномен и дейност извеждат на преден план ценностите и интересите, отнесени към властта и разпределението на ресурси. Доколкото политиката е човешка дейност, доколкото човекът е „зоон политикон“, интересите и ценностите се проявяват по специфичен начин в политиката и мотивират индивидуалните и колективни субекти. От една страна, разкриването на същността на интереса е свързано с човешките потребности, но като социално същество човекът винаги задоволява своите потребности в общност (затова интересът е социална категория, свързан е със социалните условия за задоволяване потребностите). Политическият интерес е този на определена социална общност (група) да наложи волята си над друга, за да властва над нея и да бъде субект на решенията, които я засягат.¹ От друга страна, човекът е преди всичко същество, което има нужда от Другия, който му е необходим за неговата собствена пълноценност. В този смисъл материалните блага не са самоцел, а средство, което осигурява на човека „зачитане“ (признание, уважение) от страна на другия/те. Харолд Ласвел защитава тезата, че понятието „ценност“ е най-важното в политическата теория и дори измества по значимост други понятия като „общо благо“, „суверенитет“ и „власт“.²

И тъй, **основната цел**, която си поставяме е (1) анализ на съдържанието на ценностите и интересите в политиката, на техните роля и значение и (2) анализ на връзките и взаимодействията между тях. Реализацията на тази цел експлицитно включва отговори на редица въпроси от философски и политически характер като: *Що е ценност?; Що е интерес?; Що е политическа ценност?; Какво е политически интерес?; Кое доминира в политиката – ценностите или интересите?; Как се съотнасят ценностите и интересите в политиката?....*

Търсейки отговор на посочените въпроси, се основаваме на класически и нови текстове на представители на политическата философия и на теоретични анализи на редица съвременни изследователи. Използваните източници са на български, руски и английски езици и в този смисъл нямаме претенции, че сме обхванали цялата литература по разглежданите въпроси.

В структурно отношение книгата следва вече заявената логика.

---

¹ Пиргова, М. Проблемни полета в политологията, УИ „Св. Кл. Охридски“, С., 2018, с. 65.

² Lasswel, H. Politics: Who Gets What, When, How, Meridian Books, N.Y., 1958.

Първа глава е посветена на ценностите. Анализът се концентрира върху два проблемни кръга: ценностите като философски проблем и методологически проблеми на концепцията за ценностите в социалните науки. Обхванати са основните етапи в историческото развитие на аксиологията на равнището на нейната предистория, класическия и съвременен етап. Проследени са предпоставките и условията за еманципация на ценностната проблематика от цялостното философско знание и основните приноси и анализи на ценностите, осъществени от водещи автори. Специално внимание е отделено на идеите и търсенията на съвременните представители на аксиологичното знание в западноевропейската и руската научна литература. При изясняване на същността на ценностите е направено разграничение между тях и сходни понятия като потребности, норми и идеологии. Чрез изясняване на взаимоотношението между социалните и политически ценности, се описва спецификата на ценностите в политиката.

Втора глава разглежда проблема за интересите като социална категория. Направен е опит да се открият спецификите на анализите на интереса в различни науки – икономика, философия, социология, психология, право. Специално внимание се отделя на взаимоотношението потребности – интереси и се разглеждат различни видове интереси по зададени критерии. На основата на тази най-обща рамка се подлагат на анализ политическите интереси. Условно са очертани няколко проблемни полета при анализ на политическите интереси: политика и интерес; власт и интереси; интереси и „Аз“-ът в политиката; интереси, политически процес и политическа система. Отделно се отделя внимание на анализите на политическите интереси в българската научна литература. Изяснява се същността на политическия интерес посредством очертаване на границите на неговото дефиниране и неговото значение в света на политическото.

В Трета глава се подлага на анализ съотношението ценности – интереси в политиката. Представят се двата основни подхода към политиката – на интересите и ценностния – и се прави обобщението, че те не трябва да се противопоставят, а да се използват като взаимно допълващи се. Разгледани са реализмът и идеализмът в политиката от гледна точка на отношението ценности-интереси и специално е отделено внимание на анализите на националния интерес. Теоретичният анализ на съотношението ценности-интереси е илюстриран с емпирична проверка на разбирането за съотношението ценности

– интереси в политиката въз основа на проведени интервюта с експерти в посочената сфера. Интервюирани са две групи експерти – първата, занимаващи се с реална политическа дейност, а втората – преподаващи политически науки и политически анализатори. Направени са основни изводи на базата на осъществения анализ на проведените интервюта, които очертават общата рамка в разбирането на експертите за съотношението ценности-интереси в политиката и значението им в съвременната политика.

Въз основа на осъщественият анализ, стигаме до извода, че ценностите и интересите в политиката имат специфично битие и се проявяват по специфичен начин. Ценностите са видими, афиширани, представяни в политически идеологии и партийни програми; чрез тях политическите актьори търсят легитимна подкрепа; чрез тях се печели обществено мнение и електорална поддръжка; чрез тях дори се манипулират нагласи и мнения; те са относително устойчиви и трайни. Докато интересите, макар да са базисни, защото са основани на потребности, не винаги се заявяват открито, не се афишират, дори често се прикриват; те са по-динамични. Това ни дава основание да изкажем идеята, че е възможен (и вероятно би бил продуктивен) ценностния анализ на интересите в политиката. Продуктивността на подобен подход може да бъде проверена чрез конкретни анализи, на конкретни ценности и интереси. И това е проблем, който предстои да бъде разработен в бъдещи изследвания.

Изказаните обобщения, направени в настоящия текст, в известна степен са белязани от субективност и лични пристрастия на автора, което ги прави спорни и открити за критика. Но смисълът на всеки текст се състои в това да бъде подложен на критики, съгласия и несъгласия. Ако перифразираме известната мисъл на К. Попър, че критерият за научност на една теория е нейната опровержимост, може да кажем, че смисълът и правото на съществуване на идеи и заключения е във възможността да бъдат критикувани.

И още нещо. Точно, защото защитаваме възможността за аксиологичен анализ на интересите, в монографията си позволихме интелектуалната волност да обърнем стандартната логика на изложение като разгледаме първо ценностите, а след това интересите.